

Gandarījumu sniedz suņi un viņu paveiktais darbs

Lidija Kirillova

FAKTI

Aļskas malamuts – liela suņu šķirne, kas sākotnēji tika audzēta spēka un izturības dēļ, lai vilktu smagas kravas kā kamanu suns. Aļskas malamuts ir viena no vecākajām Arktikas suņu šķirnēm. Tie ir stipri, spēcīgas miesas būves suņi ar dzilām krūtīm un spēcīgu, muskulainu ķermeni. Uz platās galvas izceļas trīsstūrveida formas ausis, kas, sunim sausošoties, tiek izslietas. Aļskas malamuti ir ganusuņi, kas nav paredzēti ātrai skriešanai, bet gan ir veidoti spēcīgi un izturīgi. Viņi pieķeras visiem ģimenes locekļiem, neizvēloties vienu konkrētu personu.

Akita-inu – ļoti mīl visus ģimenes locekļus un viņu draugus un izbauda saskarsmi ar cilvēku. Akita-inu, kā nevienai citai šķirnei, piemīt gluži vai neparasta pašcieņa. Medību spējās tiek iekļauta asa redze un jutīga oža, spēja ātri un klusi pārvietoties. Šķirne tika izveidota Japānā mežacūku, briežu un pat melno lāču medībām. Šis lielais, spēcīgais suns ir piemērots medībām dziļā sniegā. Savā dzimtenē Akitai piedēvē svētas īpašības – to uzskata par uzticamu suni-kompanionu, mājas sargu un labas veselības simbolu.

Krievu-Eiropas laika ir neliela auguma – līdz 58 cm, visbiežāk melnbaltu kažoku, smailām ausīm, gredzenā saritinātu asti.

Medī laikas klusējot, taču, atrodot izsekoto zvēru, liek lietā melodisko balsi un rej, līdz pienāk mednieks. Energiskajiem, līdzsvarotajiem, valdonīgajiem suņiem nepieciešams daudz kustēties un, protams, darboties mednieka vadībā ierastajā sfērā. Ja suns netiek pietiekami nodarbināts, tas pastaigu laikā var doties brīvsoļi.

Mednieks un viņa suns – kas viņi ir? Draugi, sabiedrotie, vienas ģimenes locekļi? Kāds varbūt teikts, ka mednieks šajā tandēmā ir galvenais, bet suns tikai līdzeklis, kā vieglāk un ātrāk tikt pie kārotas trofejas. Pēc sarunas ar MĀRTIŅU VUCENLAZDĀNU no Līvāniem pārliecinājos, ka mednieks un viņa suns ir divu personību simbioze. Personību, kuras saprot viena otru no vienas kustības, no viena acu skatiena.

Medības – ģimenes lieta

Jautāts par to, cik sen viņš ir mednieks, Mārtiņš atbild – kopš sevi atceros. Vectēvs bijis mednieks, tēvs bijis mednieks. Daudzus gadus Mārtiņš strādājis par mežsargu, bet kopš 2007. gada darbojas ar mežizstrādi saistītā uzņēmumā. Tā sanāk, ka visu mūžu saistīts ar meža dzīvi, tāpēc medības un medību suņi viņa dzīvē iekļaujas pavisam organiski.

«Esam trīs brāļi un māsa,» stāsta Mārtiņš. «Visi trīs mednieki, starp citu, brāļi joprojām ir mežsargi. Savulaik, kad bija jāizlemj, par ko mācīties, svārstījies – veterinārmedicīna vai meži. Pavilka uz mežiem. Divus gadus jaunākais brālis tāpat kā es devās uz Ogres meža tehnikumu, vēlāk pabeidza Jelgavu. Jaunākais Rēzeknē pabeidza vides inženierus, sāka strādāt par mežsargu. Kad Līvānos bija mežniecība, mēs, trīs brāļi, tur bijām mežsargi.»

Pirmais suns – no bērniībā redzētās filmas

Ikdiena, kas saistīta ar dzīvi un darbošanos mežā, nesaraujami saistīta ar medībām un medību suņiem. Tiesa, cetrkājainos medību kompanionus turēt izvēlas retais. Mārtiņš atceras, ka viņa bērniības gados tēvam mājās medību suņi bijuši vienmēr. Pašam savs suns ieradies 2007. gadā – Aļskas malamuts, kas velk kamanas. Bērniībā, skatoties filmu «Baltais ilknis», skaidri zinājis – kad izaugšu, man būs šāds suns.

Lai gan Aļskas malamuti nav medību suņi, Simba ar Mārtiņa palīdzību un mācīšanu par tādu kļuvis. Lai gan Simbam nebija izteikta tā sauktā «meklēšana», kad medību suņi meklē dzīvnieku pēdas, viņš

iemācījies strādāt gana labi. Toties pa «asins pēdām» gājis vienkārši ideāli.

Akita-inu – īpašs suns

Arī šī japāņu šķirne Mārtiņa mājās parādījās saistībā ar filmu par uzticīgo suni, kas gaidīja savu mirušo saimnieku. Kopā pavadītais laiks viņu ir pārliecinājis, ka filmas ideja nav izdomājums. «Ja man kādreiz būs suns nevis medībām, bet vienkārši dzīvei mājās, tas būs tikai un vienīgi Akita-inu,» saka Mārtiņš.

Mans pagalmš, mana māja, mani saimnieki, svešiniekiem te nav ko meklēt – tie šķirnei ir ļoti spēcīgi izteikti instinkti. Tolaik notikusi dzīvojamās mājas rekonstrukcija, cilvēki nākuši un gājuši. Kucīte kļuvusi pārāk pielaidīga. Tagad Mārtiņš spriež, ka vajadzējis turēt voljērā. Vēl Akita-inu ir lielisks bērnu pieskatītājs, neizlaiž no acīm un pat iejaucas, ja pamana šķietamu konfliktu. Spēj apvainoties, turklāt nespēj aizmirst netaisnību ilgu laiku.

Turpinājums – medību suņi

Pamazām Mārtiņš aizdomājies, kā būtu, ja paņemtu tīrasiņu medību suni? Ja reiz malamutu izdevies iemācīt mednieku lietās, tad jau ar medību suņiem arī, cerams, izdotos, pat vēl labāk. Sākumā bija tā sauktie «nometie», jeb suņi, kurus saimnieki kādu laiku paturējuši, bet tad dažādu iemeslu dēļ atteikušies.

Tāds bija Rietumsibīrijas laika Barons (vienīgais šīs šķirnes pārstāvis), kas pie Mārtiņa nonāca desmit mēnešu vecumā. Tad bija gadu un divus mēnešus vecais Rejs, Krievu-Eiropas laika. Ar izcilām asinīm, bet savā ziņā problemātisku uzvedību. Saimnieks atceras, ka pirmās divas nedēļas nav redzējis Reju izlienam no būdas. Arī ēdis tikai tad, kad neviena nav klāt. Noglāstīt sevi Rejs atļāvis tikai pēc diviem mēnešiem.

Kas attiecas uz medībām, tur parādījušās dīvainības. Kad medībās devušies divatā, Rejs strādājis kā dievs, bet, klātesot citiem cilvēkiem, vienkārši nozudis. Ielēdis krūmos, noslēpies zem koku saknēm. Reiz mežacūku medībās, tikko sapratis, ka klāt ir citi mednieki, mucis pāri laukiem trīsarpus kilometrus. Izdevies atrast, tikai pateicoties GPS sistēmai kakla siksnā. Pamucis zem zaru čupas un lūdzams nelēdis ārā.

Tikai pēc laba laika sasniegts vēlamais rezultāts, kad Rejs lieliski strādājis dzinējmedībās arī kopā ar citiem suņiem un medniekiem. Iespējams, kādas bērniības traumas vainojamas pie tā, ka Rejam bija tik grūti uzticēties cilvēkiem. Vien pāris ģimenes draugus pieņēmis par savējiem. Ieraugot atnākam citus, paskatījies caur pieri un nozudis kaut kur pagalma tālākajā stūrī.

Pat gatavošanās medībām bijis īpašs rituāls. GPS sikсна vispirms bija jāuzliek Rejam, jāaizved viņš uz mašīnu, tikai tad drīkstēja doties pēc pārējiem suņiem. Atkāpšanās no rituāla rezultējās ar nopietnu apvainošanos – ja tu tā, tad es šodien nekur nebraukšu. Ja izdarītas blēņas, arī to varējis just un redzēt. Zinot, ka dabūs brāzienu, vienalga Rejs rīkojies pa savam prātam. Vārdu sakot, raksturiņš...

No Reja dažādām kucēm bijuši pieci metieni. Bērniem tika nodotas visas labākās spējas. «Visi suņi man ir mīļi, bet Rejs visvairāk iekritis sirdī. Varbūt tāpēc, ka sākumā bija problemātisks, ka abi tik daudz esam strādājuši un piedzīvojuši,» prāto Mārtiņš.

Paaudžu maiņa

Pēc Reja medību stafeti pārņēma viņa meita Rena, diemžēl aizpērn medību laikā viņa gāja bojā. Renas vietā medībās tagad dodas viņas dēls Nairo. Savukārt voljērā pagaidām spēlējas un ciemiņiem smalko kucēna balstiņu izrāda Nairo meita Saira. Redz, tā notiek ne tikai cilvēku, bet arī suņu paaudžu maiņa.

Rena laidusi pasaulē kucēnus četras reizes. Pirmajos trijos metienos bijuši tikai puikas. Kad ceturtajā reizē pamainīts

kavalieris, piedzimusi pirmā meitenīte, kurai dots vārds Greja. Tagad viņa kopā ar citiem Mārtiņa suņiem Nairo un Argo piedalās medībās un mantojusi vecāku labās īpašības.

Skološana sākas katram savā vecumā

Ar kucēniem, šķiet, ir tāpat kā ar cilvēkbērniem, prasmes un talanti atklājas atšķirīgā vecumā. Mārtiņš stāsta, ka, piemēram, Nairo sāka sevi kā medību suni parādīt jau piecarpus mēnešu vecumā. No Renas meitas, kurai 27. janvārī bija otrā dzimšanas diena, tikai tagad sāk manīt kārtīgas prasmes, joprojām nav sevi atklājusi pilnībā. Kamēr suns viens pats patstāvīgi nevar ar zvēru mežā nostrādāt vismaz stundu, viņš nav mednieks – tā uzskata laiku saimnieks un audzinātājs.

Lai suns pilnībā varētu atklāt savu potenciālu, ar vienu purviņu vai meža nogabalu nepietiek. Nepieciešamas lielas medību platības, skaidro Mārtiņš. 34 tūkstoši hektāru, tāda ir trīs objektu kopējā platība, kurā viņš kopā ar saviem suņiem var strādāt. Piemēram, Nairo trīs vai četros tūkstošos hektāru platību robežas nepastāv. Kad draugi aicina medībās uz Sventi, vienmēr saka, žēl, bet Nairo nevar ņemt līdzi. Kāpēc? Tāpēc, ka medību karstumā viņš noteikti attapsies kaut kur Lietuvas teritorijā. Ne reizi vien ir bijis tā, ka Mārtiņš pēc medībām sagaida tumsu, skatās, ko rāda suņa GPS, un brauc saukt mājās.

Lai iemācītu sunim klausīšanu saimniekam, mūsdienās ir dažādi līdzekļi, arī tā saucamās šokersiksnas. Mārtiņš gan ar to pārlieku neaizraujas, izmanto tikai pavisam kritiskos gadījumos. Reaģēt uz mednieka pavēlēm var iemācīt, vienkārši vajadzīga pacietība un laiks.

Ēdienkarte atbilstoši sezonai

Lai medību suns labi strādātu, dzīvniekam jābūt veselam un spēcīgam, tāpat labi paēdušam. Mārtiņš atzīst, ka nepieturas pie grāmatu gudrībām. Tomēr sava kārtība maltīšu piedāvājumā viņam ir. Tā medību sezonas laikā laikā netiek dota sausā barība. Tā «kaltē», suns nevar ilgi pilnvērtīgi strādāt, jo grib dzert. To var novērot ikdienā, paēduši Mārtiņa vārīto putru, suņi maz dzer pat karstā laikā.

Barot tikai ar gaļu arī nav īsti pareizi, jo gaļa kuņģī pārstrādājas lēni, apmēram sešpadsmit stundu laikā. Visīstākā delikatese Mārtiņa suņiem esot bebra gaļa, tiesa, tā ir «smaga», sātīga. Sezonas laikā kārtīgi strādājušam medību sunim zaudēto ķermeņa masu visātrāk var uzaudzēt tieši ar bebra gaļu.

Acis, kas redz cauri

Dzirdēts spriežam, ka suņi redz cilvēkam cauri, jūt viņa dabu, noskaņojumu. Citreiz luncina asti pilnīgam svešiniekam, kādu citu nikni aprej, lai gan sastop katru dienu. Mārtiņš domā, ka tas vairāk attiecas uz sargsuņiem. Medību suņiem, arī viņa laikā, pavisam cits temperaments. Luncināšanās un mīlināšanās ir tik izteikta, ka māc šaubas, vai tāds vispār derīgs medībām.

Suņa negatīvā attieksme var būt sekas kādam senam apvainojumam no konkrētās personas. Lai gan nevar noliegt, ka dzīvnieki daudz labāk uztver dažādas cilvēku enerģijas. Atbildes meklējumi lai ir zinātnieku darbības lauciņš.

Istabā vai pagalmā

Mārtiņš atceras, ka ar savu pirmo suni malamutu Simbu braukuši uz izstādēm. Drīz ievērojis, ka vēl pirms tiesnešu vērtējuma zinājis, kurš būs pretinieks, kurš nebūs. Iedziļinoties sapratis, ka dzīvnieki ar labāko eksterjeru, kuplāko un skaistāko kažoku nāk nevis no pilsētnieku dzīvokļiem, bet no vides, kur ir brīvība un svaigais gaiss. Protams, ir dzīvnieki, kuri radīti dzīvei cilvēku mājokļos, taču medību suņiem jādzīvo ārā, lai no sirds var izbaudīt sauli, sniegu, vēju un lietu.



L. Kirillovas foto

Mazā Saira vēl ir kucēns. Viņai gribas skriet un riet, tāpēc saimniekam noturēt rokās nav viegli



Foto no M. Vucenlāzdāna albuma

Rena tagad medī debesu medību laukos, bet joprojām palikusi dziļi mājinieku atmiņās un sirdīs



Foto no M. Vucenlāzdāna albuma

Barons un kompānija mežā



Foto no M. Vucenlāzdāna albuma

Īss Argo raksturojums – teicami sargā durvis, labs pielīdējs, siltumnīcā nelien un bedres dobēs nerok

Mārtiņa Vucenlāzdāna pagalmā uzbūvēti četri voljēri. Tās ir mājas Argo, Nairo, Grejai un mazajai Sairai. Manas cerības iegūt labas fotogrāfijas nepiepildījās, jo brīvsoļī palaisto laiku enerģija bija tik eksplozīva, ka fotokamera netika līdzī. Saimnieka acīs gan labi redzams gandarījums – gan par suņiem, gan viņu paveikto. ▣

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Gandarījumu sniedz suņi un viņu paveiktais darbs» saturu atbild SIA «Vietēja»».

MAF
Mediju atbalsta fonds